

PAPER DETAILS

TITLE: ERASMUS DEĞİŞİM PROGRAMINA KATILAN ÖĞRENCİLERİN TOPLUMDAKİ KADIN
ALGISINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: BİR NİTEL ÇALIŞMA ÖRNEĞİ

AUTHORS: Bekir GÜZEL,Ozan SELÇİK

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/137039>

ERASMUS DEĞİŞİM PROGRAMINA KATILAN ÖĞRENCİLERİN TOPLUMDAKİ KADIN ALGISINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: BİR NİTEL ÇALIŞMA ÖRNEĞİ

Bekir GÜZEL*

Ozan SELCİK**

Öz

Toplumlardaki kadın algıları çeşitli sosyal, kültürel, dini, siyasi ve ekonomik değişkenlere bağlı olarak farklılaşmaktadır. Buradan hareketle çalışmamızda Erasmus Değişim Programına katılan lisans öğrencilerinin hem Türkiye’de hem de Avrupa’daki kadın algısına yönelik görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. İlk olarak Türkiye’de Kadın ve Avrupa’da Kadın başlıkları altında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Böylece hem Türkiye’deki hem de Avrupa’daki mevcut durum ortaya konulmuştur. Çalışmada yöntem olarak sosyal bilimler alanında yaygın olarak kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması (case study) yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi’nden Erasmus Değişim Programına katılan 10 lisans öğrencisi ile görüşme yapılmıştır. Katılımcıların cinsiyet dağılımı 6 kız ve 4 erkek öğrenci şeklindedir. Veri toplama sürecinde ilk olarak Erasmus Değişim Programına katılmış 1 kız ve 1 erkek öğrenci ile ön görüşme yapılarak araştırmada kullanılacak açık uçlu sorular belirlenmiştir. Öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmeler sonrasında elde edilen ses kayıtları içerik analizi yapılmak üzere çözümlenmiştir. İçerik analiz sonucunda elde edilen bulgular üç ana tema altında toplanmıştır. Öğrencilerin sosyokültürel yapıları, Değişim öğrencileri gözünden Türkiye’de kadın algısı ve Değişim öğrencileri gözünden Avrupa’da kadın algısı.

Anahtar Sözcükler: Erasmus Değişim Programı, toplum, kadın, algı, Türkiye, Avrupa.

ATTITUDES AND COMMENTS OF UNDERGRADUATE STUDENTS, WHO PARTICIPATED IN ERASMUS EXCHANGE PROGRAM, TOWARDS THE PERCEPTION OF WOMEN IN THE SOCIETY: A QUALITATIVE RESEARCH

Abstract

The perception of women in the society differs depending on various social, cultural, religious, political and economical factors. The aim of this study is to ascertain perspectives of undergraduate students, who participated in Erasmus Exchange Program, towards the perception of women both in Turkey and Europe. Firstly, general assessment is made under the titles of ‘Women in Turkey’ and ‘Women in Europe’. So, the current state in Turkey and Europe is presented. One of the qualitative research methods and being extensively used in social sciences, ‘Case Study’ method is applied for this study. Ten undergraduate students participated in Erasmus Exchange Program from Recep Tayyip Erdogan University are interviewed within the study. Participants are comprised of six females and four males. During data collection period, a pre-interview is conducted with 1 female and 1 male student in order to design open-ended questions for the study. After

* Okutman; Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, bekirguzell@gmail.com

** Uzman; Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, ozan.selcik@gmail.com

interviews with students, voice records are resolved for content analysis. As a result of content analysis, findings are designated under three themes: Sociocultural Background of the Students, The Perception of Women Through Exchange Students' Eyes, The Perception of Women Through Exchange Students' Eyes...

Keywords: Erasmus Exchange Program, society, women, the perception, Turkey, Europe.

Ø. Giriş

1789 Fransız Devrimi'nin gerçekleşmesinden hemen önce yaklaşık yedi bin Fransız kadını Versailles Sarayı'na “*ekmek isteriz!*” diye yürümüş ve devrimin fitilini ateşlemiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında asker eşleri için binlerce Kırgız kadını at arabalarıyla bozkırdan tren istasyonlarına buğday taşımış ve Sovyet Ordusu'nun açlıktan ölmesini önlemiştir. Yine bu savaşta Sovyetler Birliği'nde yaklaşık 550.000 kadın cephede aktif olarak savaşmış ve pek çoğu Alman panzerlerinin altında can vermiştir. Amerikan Savaşı sırasında Vietnam'daki pek çok Vietkong kadını gerillaların haberleşme ağını sağlamış ve bu yüzden Amerikan askerleri tarafından acımasızca katledilmiştir. Ancak bize göre hiçbir ulusun kadını, ülkesinin kurtuluşu için Anadolu kadınının Kurtuluş Savaşı sırasında verdiği mücadele kadar kutsal ve onurlu bir mücadele vermemiştir.

Kurtuluş Savaşı'nın ardından 1926 yılında Türk Medeni Kanunu ile bu kutsal, onurlu ve yiğit kadınlara miras hakkı, erkeklerle aynı işte eşit ücretle çalışma hakkı, resmi nikâhla evlenme hakkı gibi pek çok temel hak sağlanmıştır. Aynı şekilde 1924 Anayasası, 5 Aralık 1934 tarihinde değiştirilerek kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Oysaki bugün eşitliğin, insan haklarının ve modern demokrasinin lokomotifini sayılan Fransa'da kadınlar 1944 yılında bu hakka sahip olmuşlardır. Aynı şekilde Japonya'da 1945, İtalya'da 1946, İsviçre'de ise ancak 1971 yılında kadınlar bu hakkı elde edebilmişlerdir. Bu yüzden 20. yüzyılın ilk yarısında kadınlara tanınan bu haklar Türkiye'de toplumsal alanda kadına verilen önemin anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Ortaçağda özellikle Avrupa'da başta Jeanne d'Arc ve Rebecca Lemp olmak üzere pek çok kadın “cadı/büyücü” olduğu gerekçesiyle yakılarak öldürülmüştür. Ancak Anadolu'da hiçbir zaman hiçbir kadın ne bu gerekçe ile ne de başka bir gerekçe ile yakılmamıştır; çünkü o “ana”dır ve bir kutsallığı vardır. Arkaik Türk inancına göre “Umay Ana” doğum ve bereketin sembolü olarak en önemli kutsaldır; İslami inanışa göre ise “*cennet anaların ayaklarının altındadır*”. Bugün hâlâ “toprak ana”, “güneş ana” ve “tabiat ana” kelimeleri belleğimizde yer edinmiş ise; canımız yandığı ya da acıdığı zaman “anne” diye ağlıyorsak; bunun geçmişten günümüze Türk toplumunda kadının öneminin ve değerinin bir göstergesi olduğu rahatlıkla söylenebilir.

1. Türk Toplumunda Kadının Yeri

Eski Türk toplumunda kadının saygın bir yeri vardır. Bununla ilgili en eski bilgilere M.Ö. 4000-4500 yılları arasında rastlanmaktadır; “annelik” ve “kahramanlık” Türk toplumunda kadınlara atfedilen başlıca özelliklerdir (Altındal, 1994: 9). Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinde kadın ve erkek eşit haklara sahiptir. Tek eşlilik Türk aile tipinin en temel özelliğidir. Türk devlet yönetiminde, hakanların yanında “hatun” adı verilen eşleri de söz sahibidir. İlk Türk Devletlerinde kadınlar ata binip ok atar, top oynar, güreş gibi ağır sporlar yapar ve savaşlara katılırlar. Dede Korkut Hikâyeleri’nde bu konuyla ilgili çeşitli örnekler bulunmaktadır.

İslâmi dönem Türk toplumlarında ve devletlerinde de kadın, sosyal hayatta da sahip olduğu haklarını korumuş ve devam ettirmiştir. Ailede anne nüfuz sahibidir ve görüşleri dikkate alınmaktadır. Fakat Anadolu’ya gelindikten sonra devlet sisteminde bir takım değişiklikler yapılmıştır. Büyük Selçuklularda olduğu gibi büyük toprak parçaları ikta olarak verilmemeye başlanmış ve idarî konularda kadının rolü en aza indirgenmiştir (Köymen, 1983: 306; aktaran Gündüz, 2012: 141).

Bugün gelinen noktada, yapılan teorik ve ampirik çalışmaların sonuçlarına göre, Türkiye’de kadının toplumsal alandaki yeri eski önemini kaybetmektedir. Bunun sonucunda da kadınlar toplumsal alanda geri planda kalmaktadırlar. 2013 yılı Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) nüfus verilerine göre Türkiye’nin toplam nüfusu 76.667.864 kişiden oluşmaktadır. Bu nüfusun 38.194.504’ünü (%49,8) kadınlar; 38.473.360’ını (%50,2) ise erkekler oluşturmaktadır. 2012 yılı verilerine göre ise Türkiye’de okuma yazma bilmeyen erkek nüfusun oranı %1,4 iken kadın nüfusun oranı %7’dir. Bu olgunun doğal sonucu olarak da Türkiye’de kadınlar sosyoekonomik alanda geri planda kalmaktadırlar. Aynı şekilde 2012 yılı verilerine göre Türkiye’de resmi nikâh ile evlenen çiftlerin %75,2’sinde gelinin yaşı damadın yaşından daha küçüktür. Bu durum maalesef kadınların eğitim alma ve mesleki kariyer yapma imkânlarını engellemektedir. Dolayısıyla kadınlar eğitim alanında da geri planda kalmaktadır.

TÜİK’in 2013 yılındaki istihdam verileri göstermektedir ki Türkiye’de üst düzey kadın yönetici oranı sadece %9,3’tür. Benzer olarak TBMM’deki kadın milletvekili oranı %14,2, kadın polis oranı %5,5, kadın profesör oranı %28,1 ve kadın hâkim oranı ise %36,3’tür. Ayrıca 2011 yılı verilerine göre 15 yaş üstü nüfusta kadınların iş gücüne katılım oranı da %25,9’dur. Bu oran Avrupa Birliği’ne üye ve aday ülkeler arasında en düşük Türkiye’dedir. Türkiye maalesef kadının toplumsal alandaki yeri ile ilgili pek çok konuda, kadın hakları konusunda

kendisinden daha sonra harekete geçen, Batılı ülkelerin gerisinde kalmış gibi görünmektedir (<http://www.tuik.gov.tr>).

2. Avrupa Birliği’nde Kadının Yeri

19. yüzyılda sosyal bir doktrin olarak sözlüklerde yerini alan feminizm terimi daha önce erkeklere sağlanan hakların kadınlara sağlanması olarak tanımlanmıştır. Kadınların, kolektif olarak seslerini duyurması Fransız Devrimi ile başlamıştır. Olympe de Gouges’nin 1791 yılında Kadın Hakları Beyannamesi’ni yayınladığından beri, kademeli olarak Avrupa’da kadınlar eğitim alma hakkından politik haklara kadar birçok alanda teoride erkeklere tanınan bütün haklara sahip olmuşlardır. Peki, günümüz Avrupa’sında kadınlar eşit haklara sahip midir? Avrupa Komisyonu’nun her yıl 8 Mart tarihinde yayınladığı basın bültenlerine göre kadın ve erkekler için eşit haklara sahip olma yolunda çok mesafe katedilmiştir; fakat birçok alanda hâlâ çabaya ihtiyaç duyulmaktadır. Eurostat verilerine göre tüm Avrupa Birliği üye ülkelerinde 2050 yılında erkeklerin ortalama yaşam süresi 74 yıl olduğu yerde kadınların tahmin edilen ortalama yaşam süresi 80 yıl olacaktır. Yaşam sürelerinde oluşacak muhtemel fark, kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldıracak mıdır? Erbe’ye göre bu sonuçlar tüm Avrupa istatistiğini göstermemekte ve bu sorunu etkileyen faktörler her ülkenin kendi iç dinamiğine göre değişmektedir. Ancak Avrupa Birliği genelinde erkek ve kadınlar için eşit fırsatlar sözleşmelerle imza altına alınan bir ilke olup, 1957 Roma Sözleşmesi’nde maaş eşitliği standart hale getirilmiş; istihdam ve sosyal güvenlik alanlarındaki eşit haklar düzenlenmiş; 2004’te ise eşitlik ilkesinin boyutu genişletilerek cinsiyet ayrımı yasağı getirilmiştir.

Sözleşmelerle mükemmel bir eşitlik olgusu getirilerek haklar karşısında adeta “cinsiyetsizlik” ilkesi ön planda tutulmuştur. İstatistikler bu eşitliği desteklemekte midir? Öncelikle Avrupa 2020 Stratejisi’ne bakarak öncelikli alanları ortaya koymakta fayda vardır. Bu stratejiye göre yüksek istihdamla birlikte daha rekabetçi ekonomi için koşullar oluşturarak büyüme hedeflenmiştir¹. İyileştirilmesi hedeflenen koşullar ise “istihdam”, inovasyon, “eğitim”, “fakirliği azaltma”, iklim/enerji olmak üzere 5 alan üzerine odaklanmıştır. “İstihdam” verileri incelendiğinde, AB’de 2005 yılında 20-64 yaş arasındaki kişilerin istihdam oranı %60,0 iken; 2008’de %70,3, 2009’daki ekonomik krizde %69,0’a gerileyerek günümüzde %68,5’te sabitlenmiştir. 2020’de ise bu oran %75 olarak hedeflenmiştir. Aynı yaş grubunda kadın istihdam oranı 2005’te %60,0, 2008’de %62,8, 2009’da %62,3, 2012’de ise %62,4 olarak gerçekleşmiştir. Erkeklerde ise sırasıyla %76,0, %77,9, %75,8 ve %74,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu verilere göre 2005-2012 arası istihdam oranlarında kadın-erkek arası makas küçülmüştür.

¹ bk. Avrupa 2020 Stratejisi.

Avrupa 2020 Stratejisi'nin “eğitim” hedeflerinden “okul erken terkin” önleme bir başka öncelik alanıdır. 2005'te erkeklerde %17,8 olan okul erken terki oranı, 2012'de %14,5'e düşmüştür; kadınlarda ise bu oran %13,8'den %11,0'e düşmüştür. 2020 hedefi ise %10'un altına düşürmek olarak öngörülmüştür. Bir başka göstergeye göre fakirlik ve sosyal dışlanma oranı 2005'te 123.9 milyon kişiyle %25,6 olarak gerçekleşmiş olup; 2012'de bu oran 119.8 milyon kişiyle %24,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlara göre, nüfusun dörtte birinin fakir olduğu bir Avrupa resmi gözümüne çarpmaktadır (!). Avrupa Birliği, bu “fakir” nüfusu 2020'de 20 milyon kişinin altına düşürmeyi hedeflemiştir; ancak bu gerçekçi bir hedef midir?

Erbe'ye göre toplumda eşit hakların en somut göstergelerinden bir tanesi kadınların politik ve sosyal hayata dâhil olma imkânlarıdır. 2007'de ülkemiz parlamentosunda temsil edilen kadın oranı %8,72 iken Almanya, Avusturya, Belçika gibi ülkelerde bu oran %30; İsveç, Finlandiya, Hollanda gibi ülkelerde %40; Yunanistan, Fransa ve Romanya gibi ülkelerde ise %15'in altındadır. Diğer önemli göstergeler ise ekonomi ve eğitim alanlarındadır. Yönetici pozisyonundaki kadın oranı 2005'te AB genelinde %32, Baltık ülkeleri ve Fransa'da %35; Letonya'da ise tek başına %44 olarak gerçekleşmiştir. En yüksek yönetim kademelerinde bu oran %10'lara düşmektedir. Eğitimde ise kadınların başarısı ön plana çıkmaktadır. AB genelinde kadınların %54'ü yükseköğrenime devam etmekte ve %56'sı yükseköğrenimini başarıyla tamamlamaktadır. 2004'te kadın mezunların %43'ü doktora derecesi almıştır. İşgücü piyasasında durum bu kadar parlak gözükmemektedir. 2005'te AB genelinde kadınlar erkeklerden %15 daha az kazanmaktadır. Kadınlarda yüksek maaş ayrımı en çok %22'lik oranla Almanya'da, en az %12'lik oranla Fransa'dadır. Kadın çalışanların %40'ı sağlık sektöründe çalışmaktadır. Kadınlar arasında meslek çeşitliliği düşük olup 5 kadından 2'si sağlık sektöründe çalışmakta olduğu söylenebilir. Dezavantajlı bu durum, kadınları iş piyasasında yüksek fakirlik riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Kadınların %15'i fakirlik riski altında olup bu oran erkeklerde %12'dir.

Tüm toplumların kanayan yarası olan kadına yönelik şiddette durum daha vahimdir. Erbe'ye göre, Avrupa genelinde en temel ve en yaygın insan hakkı ihlali kadına yönelik şiddettir. Avrupa Kadınlar Lobisi²'ne göre kadınların %45'i erkekler tarafından şiddet görmüştür. Ülkemize göre kadınlara yönelik hakların uygulanmasında daha ileride olan Avrupa Birliği'nde de ülkelerin tarihsel gelişimine, sosyoekonomik yapısına ve kültürüne göre önlemler alması gereken durumlar olduğu aşikârdır.

² The European Women's Lobby

Bu çalışmanın amacı, Erasmus Değişim Programına katılan Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi lisans öğrencilerin Avrupa Birliği ve Türkiye ölçeğinde kadının toplumsal alandaki yeri hakkındaki düşüncelerinin araştırılması ve değerlendirilmesidir.

Bu çalışma doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Erasmus değişim programına katılan öğrencilerin kadın algısı oluşumunda sahip oldukları sosyokültürel yapıların etkileri nelerdir?
2. Erasmus değişim programına katılan öğrencilerin kadının Türk toplumundaki algısıyla ilgili düşünceleri nelerdir?
3. Erasmus öğrencilerinin gittikleri ülkelerdeki kadına yönelik toplumsal algıyla ilgili düşünceleri nelerdir?

3. Yöntem

Erasmus değişim programına katılan lisans öğrencilerinin toplumdaki kadın algısına yönelik tutum ve görüşlerinin değerlendirileceği bu çalışmada sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması (case study) yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada tercih edilen yöntem dar bir çalışma çerçevesi sunduğu gerekçesiyle eleştirilebilir; ancak “durum çalışması sanıldığı veya dışarıdan görüldüğü kadar kolay veya çerçevesi dar bir araştırma türü değildir” (Yıldırım ve Şimşek, 2006:281). Durum çalışması yapılırken yararlanılan bilgi formları ve açık uçlu sorular incelenen konu hakkında derinlemesine analiz yapma fırsatı sunduğu için sosyal bilimlerde yaygın olarak tercih edilen bir yöntemdir. Yıldırım ile Şimşek tarafından da ifade edildiği üzere “*durum çalışmalarında genellikle birden fazla veri toplama yöntemi işe koşulur; bu yolla zengin ve birbirini teyit edebilecek veri çeşitliliğine ulaşılmaya çalışılır*” (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 77).

3.1. Katılımcılar

Bu çalışmada Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi’nden Erasmus Değişim Programına katılan 10 lisans öğrencisi ile görüşme yapılmıştır. Katılımcıların 8 tanesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 2 tanesi Fen Edebiyat Fakültesi öğrencisidir. Katılımcıların cinsiyet dağılımı: 6 kız ve 4 erkek öğrenci şeklindedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin 6’sı Polonya’ya, 2’si Romanya’ya, 1’i Çek Cumhuriyeti’ne, 1’i de Bulgaristan’a gitmiştir.

3.2. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde ilk olarak Erasmus Değişim Programına katılmış 1 kız ve 1 erkek öğrenci ile ön görüşme yapılarak araştırmada kullanılacak açık uçlu sorular belirlenmiştir. Bir durum çalışması olarak tasarlanan bu araştırmada, öğrencilerin daha rahat cevap verebilmeleri ve araştırmaya yönelik daha detaylı bilgi toplanabilmesi için ek sorular da hazırlanmıştır. Araştırmanın verimli sonuçlara ulaşabilmesi için görüşme ortamı olarak

katılımcıların programa hazırlık sürecinde sürekli olarak ziyaret Erasmus Ofisi seçilmiştir. Görüşmeler öncesinde katılımcılara yapılacak araştırma ve elde edilen bilgilerin kullanılacağı hakkında bilgiler verilmiş; görüşme sonunda da bilgilerin kullanımı ile ilgili katılımcıların yazılı izinleri alınmıştır. Yapılan tüm görüşmeler ses kayıt cihazı ile daha sonra yazılı formata dökülmek üzere kayıt altına alınmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmeler sonrasında elde edilen ses kayıtları içerik analizi yapmak üzere çözümlenmiştir. İçerik analizi, elde edilen verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirmektedir. Görüşmelerde yöneltilen açık uçlu sorular doğrultusunda öğrenciler tarafından verilen cevaplara göre tematik kategoriler oluşturulmuştur. Böylece çalışmada kullanılacak ve önceden belirgin olmayan temalar ve konu başlıkları edilmiştir; çünkü içerik analizde asıl amaç elde edilen bulguların sırayla yorumlanıp ortaya çıkan sonuçların okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Görüşme esnasında katılımcılardan isimlerinin kullanılmayacağı bunun yerine kendilerine Ö1, Ö2, Ö3 (Öğrenci 1, öğrenci 2, öğrenci 3) gibi kodlar verileceği belirtilmiştir.

4. Bulgular ve Yorum

İçerik analizi sonucunda Erasmus Değişim Programının öğrencilerin Türkiye'deki ve Avrupa'daki kadın algısı üzerine çeşitli görüşler edinmelerine katkı sağladığı sonucu çıkarılabilir. Erasmus Değişim Programı ve toplumdaki kadın algısı arasındaki ilişki katılımcıların ifadeleri analiz edilerek temel olarak üç ana tema altında toplanabilir: Öğrencilerin sosyokültürel yapıları, Değişim öğrencileri gözünden Türkiye'de kadın algısı ve Değişim öğrencileri gözünden Avrupa'da kadın algısı.

4.1. Öğrencilerin sosyokültürel yapıları

Günümüzde sıkça kullanılan sosyokültürel kavramı modern toplum yapısıyla birlikte ortaya çıkan, karmaşık sistemlerin ve ilişkilerin ifade edilmesi için kullanılan bir kavramdır. Bu kavramın sosyolojik perspektif içindeki önemi de 2000'li yıllarda giderek artmaktadır; çünkü bu kavram sosyal bilimler bağlamında bireylerin incelenmesi ve anlaşılması için son yıllarda yaygın olarak kullanılmaktadır. "*Sosyo-kültürel yapı, makro ve mikro bütün etkileşim düzlemlerinde, davranışsal ve bilişsel boyutların birbirinden ayrılmazlığı düşüncesini ifade eder*" (Dikeçligil, 1997: 647). Bu çalışmada öğrenciler ile yapılan görüşmelerde öğrencilerin farklı sosyokültürel yapıları sahip oldukları tespit edilmiştir. Öğrencilerin 9'u Türk 1'i Afgan vatandaşıdır. 4 öğrencinin ailesi Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, 2 öğrencinin ailesi Marmara Bölgesi'nde, 1 öğrencinin ailesi Akdeniz Bölgesi'nde, 1 öğrencinin ailesi İç Anadolu

Bölgesi’nde, 1 öğrencinin ailesi de Suudi Arabistan’da ikamet etmektedir. 8 öğrencinin annesi ev hanımıdır, 1’inin memur diğerinin annesi ise emeklidir. 5 öğrencinin babası emekli, 5 öğrencinin babası ise çeşitli işlerde çalışmaktadır. Öğrencilerin hiç biri tek çocuk konumunda değildir; tüm öğrencilerin kendilerinden büyük ya da küçük, evli ya da bekâr kardeşleri bulunmaktadır. Öğrencilerin aile yapıları ve ailelerinin ikamet yerlerinin farklı olması, ailelerin çocuklarının Erasmus Değişim Programına katılacaklarını öğrendiklerindeki tepkilerini de etkilediği görülmektedir. Bu konu ile ilgili olarak “Programa katılacağınızı öğrendiğinde ailenizin tutumu ne oldu?” sorusuna öğrenciler tarafından verilen cevapların bir aileden diğerine ya da anneden babaya farklılık gösterdiği görülmektedir. Örneğin Ö3 sorulan soruya *“Açıkçası hani biraz tedirgin oldular ve şaşırdılar; çünkü ben bir kız olarak nasıl yapabilirim? Nasıl yapabilecek, nasıl gidecek? [...] olayın içeriğini tam benim gibi bilmiyorlardı. Erasmus nedir onu tam olarak bilmiyorlardı ve ben Polonya belli olduğunda onlara Erasmus’u anlattım. Sonradan öğrendiler ama ilk bakışta mutluluk ve tedirginlik yaşadılar.”* şeklinde cevap vermiştir. Ö1 ise *“Aslında ben ailemin karşı çıkacağını düşünmüştüm ama böyle bir sınavı herkesin kazanamayacağını belirttiğimde bu şansı elimden almadılar [...] Başvuru yapmadan önce konuşmadım. Kazanınca söyledim”* diye ifade etmiştir. Aynı şekilde Ö5 *“açıkçası annem ilk başlarda çok sıcak bakmadı.”* diyerek ailelerinin programa katılımlarına yönelik endişelerini dile getirmektedirler. Bu cevapları veren öğrencilerin 2’sinin ailesi Doğu Karadeniz Bölgesi’nde, 1’inin ailesi ise İç Anadolu Bölgesi’nde ikamet etmektedir. Buna karşın ailesi Ege Bölgesi’nde ikamet eden Ö6 bu soruya *“Ailem benden istekliydi özellikle babamın bu konuda çok büyük bir desteği vardı. Ben gidip gitmeme konusunda tereddüt ettiğim sırada beni kendime getirdi ve kesinlikle gitmem gerektiğini söylemişti”* diye cevap verirken; ailesi Marmara Bölgesi’nde ikamet eden Ö2 de soruya *“Biraz komikti çünkü babam biz bir şey ödeyecek miyiz dedi. Hayır deyince tamam gidebilirsiniz dedi”* şeklinde cevap vermiştir. Söz konusu bölgelerin sosyokültürel yapıları göz önüne alındığında ailelerin verdikleri tepkiler ile öğrencilerin sosyokültürel yapıları hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

Erasmus Değişim Programına katılan öğrencilerin hepsi farklı sosyokültürel yapılara sahip olsalar da toplumdaki kadın algısına yönelik görüşleri, ilerleyen bölümlerde de görüleceği üzere, birbirleriyle paralellik göstermektedir. Erasmus Değişim Programına katılan öğrencilerle yapılan görüşmeler neticesinde katılımcıların program sonrasında gördükleri ve yaşadıkları deneyimleriyle şekillenmiş iki farklı kadın algılarının olduğu tespit edilmiştir: Türk toplumundaki kadın algısı, Avrupa toplumlarındaki kadın algısı.

4.2. Değişim Öğrencileri Gözünden Türkiye’de Kadın Algısı

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bugün Türkiye’deki nüfusun neredeyse yarısını, %49,8’ini kadınlar oluşturmaktadır; ancak kadınlar istihdam başta olmak üzere eğitim, sağlık, insan hakları, demokrasi gibi pek çok konuda erkeklere göre dezavantajlı durumda bulunmaktadır. Ataerkil yapı etrafında şekillenen Türk toplumunda kadın ile erkek her ne kadar yasalar önünde eşit olarak görülse de uygulamada aynı eşitlikten söz etmek pek mümkün değildir. Eşitlikten ziyade son yıllarda kadına karşı artan şiddet Türk toplumunda var olan geleneksel kadın algısını farklı noktalara taşımaktadır. Söz konusu şiddet sadece kadınların değil pek çok erkeğin de tepkisini çekmekte ve cinsiyetler arasına çizilmiş koyu çizgiler silikleşmektedir.

Öğrencilerin Türkiye’deki kadın algısı üzerine tutum ve görüşlerini tespit edebilmek için öğrencilere Türkiye ve toplumsal hayattaki cinsiyet rolleri ile ilgili çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar öğrencilerin Türk toplumundaki kadın algısına yönelik tutum ve görüşlerini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Örneğin, Ö10 farklı değişkenleri göz önüne alarak “Toplumsal hayattaki cinsiyet rollerini nasıl tanımlarsınız?” sorusuna *“Türkiye’de daha çok erkek baskın oluyor [...] Mesela burada bayanların dışarı gece çıkması hani çok büyük olaymış gibi gözüküyor [...]”* şeklinde cevap vermektedir. Ö1 *“Burada mesela biz herhangi işi yapmaya kalkışsak bazen şöyle bir tepki ile karşılaşabiliyoruz hani sen kadınsın, sen bunu yapamazsın; ama orada böyle bir şey olduğunu düşünmüyorum. Kadınlara daha fazla saygı gösterildiğini düşünüyorum. O yüzden eğer Polonya’da olsaydım belki kadın olarak çok daha iyi yerlere gelebilirdim; çünkü Türkiye’de gerçekten ön yargılar çok fazla!”* diyerek cevap vermektedir. Bu soruya Ö5 ise *“Bizim memlekette kadınlara biraz nasıl söylesem farklı bakıyorlar. Kadın evde oturur evin işini yapar [...] Bizim burada kadınlar biraz daha düşük görülüyor. Cahil kesim demeyeyim de bilmiyorum kadınlar hep böyle evinde oturan, okumaz, çalışmaz! Genelde doğu kesimlerinde olur kız çocuklarını okutmazlar”* diyerek konuya genel bir bakış açısı sunmaktadır. Ö3 konu hakkında sorulan soruya *“hani biz diyoruz kadın erkek eşit, kadın erkek eşit ama şiddet uygulanması olsun farklı olumsuz davranışlar olsun illa ki bu benim ülkemde daha fazla görülüyor. [...] orada benim yaşadığım şehirde tramvayları kullanan kişiler kadındı. Ben ülkeme bakıyorum çok az burada kadın çok nadir bunu büyük bir şehirde görebilirsin. Rize’de Konya’da yok bu. Şaşırırız böyle ağzımız açık bakarız”* şeklinde cevap vermektedir. Öğrencilerden alınan tüm bu cevaplar aslında Türk toplumunda kadın algısına yönelik var olan geleneksel bakış açısını tanımlamakta ve özetlemektedir. Öğrencilerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Türk toplumun var olan kadın algısına göre kadınlar başta istihdam ve eğitim hakları olmak üzere çeşitli konulardan ikincil planda yer almaktadır. Ancak

öğrencilerin bu durumu gittikleri ülke ile karşılaştırmaları istenildiğinde ortaya farklı bir kadın algısının çıktığı görülmektedir.

4.3. Değişim Öğrencileri Gözünden Avrupa’da Kadın Algısı

Öğrencilerin Avrupa toplumlarındaki kadın algısı üzere tutum ve görüşlerini tespit etmek için görüşmeler sırasında öğrencilerin kendilerini tanıtıcı ve değişim programı hakkındaki sorulara ek olarak gidilen ülkeye/ülkelere yönelik sorular da sorulmuştur. Örneğin öğrencilere “Gittiğiniz ülkeye yönelik olumlu ya da olumsuz görüşleriniz nelerdir?”, “Gittiğiniz ülkedeki yaşam standartları hakkında ne düşünüyorsunuz?”, “Gittiğiniz ülkedeki sosyal hayat ve insan ilişkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?” ve “Toplumsal hayattaki cinsiyet rollerini nasıl tanımlarsınız?” şeklinde sorular yöneltilmiştir. Öğrenciler tarafından bu sorulara verilen cevaplar Avrupa toplumlarındaki kadının yerini ve öğrencilerin bu toplumlardaki kadın algısına yönelik tutum ve görüşlerini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Ö6 toplumsal hayattaki cinsiyet rolleri ile ilgili soruya “*Mesela oradaki kadınla buradaki kadın arasında fark var. Oradaki kadınlar dediğim gibi çok daha rahat ilişkiler kurabiliyorlar her anlamda, Türkiye’de kesinlikle böyle bir şey yok. [...] Ezilen bir kadın görmedim orada Türkiye’deki gibi şiddete maruz kalan ezilen bir bayan hiçbir şekilde görmedim. Sokakta dolaşırken özellikle gözlem yapan bir insanımdır. Hiç daha mutsuz bir bayan görmedim*” şeklinde kapsayıcı bir cevap vermiştir. Ö7 bu soruya “*Erkek ve kadın tamamıyla eşit, hatta kadın orada biraz daha baskın! Belki fazlalıktandır diyeceğim ama kadınlar erkeklere göre daha çok çalışıyordu. Nedendir bilmiyorum ama sanki kadınlar evde daha çok söz sahibidirler gibi geldi. [...] Kadınlar her yerdeydi. Eşitlik vardı sanki eşitliğe göre hareket ediliyordu*” diye cevap vermiştir. Ö9 ise kendinden hareketle bu soruyu “*Orada daha çok bayana yönelik işler var [...] burada ne bileyim otobüs şoförü bayan yok mesela! Yani kadın olarak orada olsam illa bir iş bulurum çalışırım. Ev hanımı olmazdım herhalde orada, buradakine kıyasla. Burada okumayınca ev hanımı olurdum. Orada illa bir iş bulurdum. Evet, ben de oturmazdım evde*” şeklinde cevaplamıştır.

Çalışmanın 2. bölümünde de değinildiği üzere Türkiye’de kadının istihdamına yönelik ciddi sorunlar ve endişeler bulunmaktadır. TÜİK’in 2014 verilerine göre Türkiye’de 15 ve üstü yaştaki nüfus içerisinde istihdam oranı %45,9’dur. Bu oran erkeklerde %65,2, kadınlarda ise %27,1 olarak hesaplanmıştır. Öte yandan Avrupa Birliği üye ülkelerde ise 2013 yılı istihdam oranı incelendiğinde 28 ülke ortalamasına göre ortalama kadın istihdam oranı %58,8’dir. Bu verilere göre 2013 yılında kadın istihdam oranının en yüksek olduğu ülke %72,5 ile İsveç, en düşük olduğu ülke ise %39,9 ile Yunanistan’dır

(<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18619>). Ö9 da diğer pek çok arkadaşı gibi Avrupa'daki kadınların istihdam durumlarına dikkat çekmektedir. Öğrencilerin hepsinin Erasmus Ofislerindeki çalışanların hepsinin kadın olduğunu belirtmesi Avrupa toplumlarında kadının istihdamına verilen önemin küçük bir göstergesi olarak düşünülebilir: Ö7 “*Ya orada biz açıkçası erkek bekliyorduk ama çalışanların hepsi bayan ve iyiydiler, güler yüzlüydüler*” Ö9 “*İki çalışan vardı ikisi de bayandı*”, Ö5 “*Ofiste çalışanların hepsi bayandı*” Bunun yanı sıra öğrencilere gittikleri ülkedeki sosyal hayat ve insan ilişkileri hakkında sorulan soruya Ö3 “*Benim bayan arkadaşlarım oldu Polonyalı rahat bir şekilde beni bir yere götürdüler. [...] Ama Türkiye'ye baktığımda bayan olarak her yere oturup her yere giremiyoruz. Üniversite öğrencisi olarak hadi şunu yapalım buraya gidelim diyemiyoruz. Ama orada rahat bir şekilde kimse kimseyi rahatsız etmeden bunu yapabiliyorsun*” şeklinde cevap vermektedir. Bu soruya Ö1'in vermiş olduğu cevap öğrencilerin toplumdaki kadın algısına yönelik tutum ve görüşlerini hem Türkiye hem de Avrupa boyutunda gerekçeleriyle özetlemektedir: “*Şimdi Türkiye'ye oranla kız ve erkek arasındaki ilişkiler daha samimi, daha sıcak. Burada sonuçta bizim bir aile kavramımız var. Belli bir kavramın dışına çıkamıyorsun, kısıtlamalarımız var. Avrupa'da her şey daha serbest! Bence bu Avrupa'nın daha çok sosyal yapısına bağlı bir şey! Orada insanlar sonuç olarak çocukluktan beri rahat yetiştirilmeye alışkın. Türkiye'de biz çocukluğumuzdan beri belki daha fazla kısıtlamalara maruz kaldık; ama orada o şekilde değil o yüzden daha rahat olduğunu düşünüyorum*”.

Bu sorulara ek olarak özellikle bayan öğrencilere sorulan “Kendinizi ifade etme becerisi bağlamında gittiğiniz ülke ile Türkiye'yi karşılaştırabilir misiz?” sorusu kadın öğrencilerin kendileri üzerinden toplumdaki kadın algısını değerlendirmeleri açısından önemlidir. Örneğin Ö3 “*Açıkçası yurtdışında yani Polonya'da kendimi daha rahat ifade edebiliyorum; çünkü orada insanların giyimle olsun, dış görünüşle, tarzla fazla ilgilenmiyorlar. Burada bir yere başvursan, bir yerde otursan ona göre giyinip ona göre hareket edeceksin. Ama karşı taraf orada senin giyiminle gereksiz şeylerle ilgilenmiyor! Adamın düşüncesine beynine ve konuşmasına bakıyorlar. Hani orası daha rahat! Bir bayan kendini orada daha rahat ifade edebilir*” diyerek kendisi üzerinden Avrupa'daki kadın algısını ortaya koymuştur.

5. Sonuç

Bu çalışmada Erasmus Değişim Programına katılan öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler, içerik analizi neticesinde değerlendirilerek 3 farklı tema altında yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak öğrencilerin farklı sosyokültürel yapıları sahip oldukları tespit edilmiştir; ancak bu farklılık, öğrencilerin toplumdaki kadın algısına yönelik tutum ve görüşleri göz önüne alındığında ortadan kalkmaktadır. Öğrencilerin tümü

Türkiye’de ve Avrupa’da toplumsal alanda kadına yönelik algının farklı olduğunu düşünmektedir. Bu farklılığın gerekçelerini de genellikle din ve kültür unsurlarına dayandırmaktadırlar. Örneğin Ö8’in “*Tabi bizim burada din diye bir şey var, kültür diye bir şey var; ama onlar çok rahatlar yani! [...] İşte tabi ki Avrupa’da daha yüksek diyebiliriz o oran kadın erkek eşitliği. Türkiye’de tabi ki o oran eşit değil, niye dersek tabi ki önce ben din diyorum, yine kültür diyorum*” şeklindeki ifadeleri de görüşmeler sonucunda yaptığımız tespiti doğrular niteliktedir.

Çalışmada yer alan öğrencilerin cinsiyet dağılımı 6 kız - 4 erkek öğrenci şeklindedir. Cinsiyetler arasındaki fark, beraberinde tavır farklılıklarını da getirmektedir ki bu farklılıklar toplumun bireylerden beklediği davranışlar ve düşüncelerdir. Bu çalışmada 4 erkek öğrenci de toplumsal alandaki cinsiyet rolleri ile ilgili olarak kız öğrencilerle paralel cevaplar vermişler ve cinsiyetlerinden kaynaklanan ve beklenen tavır farklılıklarını göstermemişlerdir. Örneğin erkek katılımcılardan olan Ö4 “*Orada saat 11’de, 1’de, 2’de de tek başına kadın dışarıda rahatlıkla gezebiliyor. Herhangi bir sıkıntısı olmuyor bu konuda. Türkiye ile karşılaştırsak [...] Rize’de 9’dan sonra bir bayan tek başına dışarıya çıkmaz*” diyerek karşı cinsin haklı endişelerini dile getirmiştir.

Hem kız hem de erkek öğrencilerin verdikleri cevaplarda toplumundaki kadın algılarının içinde “kadına yönelik şiddet” olgusunun da ön plana çıktığı görülmektedir. Kadına yönelik şiddet son yıllarda Türkiye’de en çok gündeme gelen sosyal sorunlar arasında yer almaktadır. Herhangi bir sosyokültürel farklılık gözetmeksizin ülkemizin her bölgesinden ve neredeyse her ilinden kadına yönelik şiddet haberleri gelmektedir. Kadına yönelik şiddet haberleri çoğu zaman yazılı ve görsel medyada sıklıkla yer almasına ve kınanmasına rağmen maalesef henüz azalmış durumda değildir. Aksine gün geçtikçe artarak devam etmektedir. TÜİK’in 2008 yılı verilerine göre, eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddet görmüş kadınların oranı % 39,3’tür. Bu oran sadece fiziksel şiddet gören kadınları ifade etmektedir. Psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet oranları da eklendiği zaman durum daha da kötüleşmektedir (<http://www.tuik.gov.tr>). Bu konuda başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olmak üzere pek çok kamu kurumu ve sivil toplum örgütü mücadeleye devam etmektedir. Ancak bu sorunun tüm değişkenler göz önüne alınmadan (ekonomi, eğitim, kültür, ...vb.) ve topyekûn bir mücadeleye girilmeden çözülebilmesi pek mümkün görülmemektedir. Bu çalışmada Türkiye’de kadına yönelik şiddet sorununun öğrencilerin bilinçaltında toplumdaki kadın algısıyla özdeşleşmiş olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, Ö6 bu durumu “*Türkiye’deki gibi şiddete maruz kalan ezilen bir bayan hiçbir şekilde görmedim*”, Ö3 ise “*Şiddet uygulaması olsun farklı olumsuz davranışlar olsun illa ki bu benim ülkemde daha fazla görülüyor*” şeklinde

ifade ederek toplumdaki kadın algılarının bir yönüyle şiddet ile ilişkilendirilmiş olduğunu ortaya koymaktadırlar.

Sonuç olarak yapılan çalışmada Türkiye’deki ve Avrupa’daki kadın algılarının büyük ölçüde farklı olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde kadınların Avrupa’da Türkiye’ye oranla hem sosyokültürel hem de ekonomik alanlarda daha çok ön planda olduğu anlaşılmaktadır. Bu söz konusu farklılıklara paralel olarak Erasmus Değişim Programına katılan öğrencilerin gitmeden önceki toplumsal kadın algıları ile döndükten sonraki algılarının farklılaştığı tespit edilmiştir. Özellikle farklı sosyokültürel yapıya sahip olan öğrencilerin belirli bir düşünce ve algı üzerinde hem fikir olmaları, Türkiye’de ilerleyen yıllarda yeni kadın refah sistemlerinin oluşturulması ve kadın refah seviyesinin yükseltilmesi noktasında ümit vericidir. Bu yüzden Erasmus Değişim Programı gibi farklı toplumları ve kültürleri tanımaya, anlamaya ve bilgi paylaşımı yapmaya olanak sağlayan değişim programlarının çeşitlendirilmesinde ve başta gençler olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin bu programlara katılımlarının sağlanmasında büyük yarar vardır.

Kaynaklar

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI.

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/kadininstatusu/tdvaw/istatistikler.htm> [13.05.2015]

ALTINDAL, M. (1994). *Osmanlı’da Kadın*. İstanbul: Altın Kitapları Yayınevi.

BARS, M. E. (2014). Ak Kağan Destanında Kadın Tipi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(3), 94-111.

BIRGIT, E.. Women in Europe

http://www.eurotopics.net/en/home/presseschau/archiv/magazin/gesellschaft-verteilerseite/frauen-2008-3/artikel_erbe_frauen_gleichberechtigt/ [08.03.2015]

DİKEÇLİGİL, B. (1997). “Bir Analiz Modeli Denemesi ‘Sosyal Yapı’ ve ‘Toplumsal Yapı’”. *Yeni Türkiye*, 15, s. 447-666.

EU 2020 Strategy in a Nutshell http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_en.htm [08.03.2015]

European Women’s Lobby, <http://www.womenlobby.org/?lang=en> [08.03.2015]

Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5698400/KS-80-07-135-EN.PDF/101b2bc8-03f8-4f49-b4e4-811fff81b174> [08.03.2015]

GÖKYAY, O. Ş. (2006). *Dede Korkut Hikâyeleri*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

GÜNDÜZ, A. (2012). Tarihî Süreç İçerisinde Türk Toplumunda ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi. *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science*, 5(5), s. 129-148.

GÜLENDAM, R. (2007). Türk Kadınının Aile İçindeki Yeri ve Rolünün Modern Türk Edebiyatına Yansıması: 1960-1980. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, s. 165-182.

ÖGEL, B. (1979). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. Ankara: Kömen Yayınları.

- RICHARDS, L. ve MORSE, J. M. (2007). *Users Guide for Qualitative Methods* (2. Baskı). Thousand Oaks, CA: Sage.
- ROMA Sözleşmesi,
http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf
[08.03.2015]
- SABAH, <http://www.sabah.com.tr/yasam/2013/12/18/turkiyede-evlenme-yasi-yukseliyor>
[21.02.2015]
- TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18619> [13.05.2015]
- TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?ust_id=109&vt_id=31 [13.05.2015]
- TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16056> [21.02.2015]
- TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1068 [21.02.2015]
- TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/aileyapidaagitimapp/aileyapi.zul> [21.02.2015]
- TÜİK, <http://rapory.tuik.gov.tr/21-02-2015-12:10:45-4520290048209134731597042221.html?>
[21.02.2015]
- YILDIRIM, A. ve ŞİMSEK, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- http://www.meb.gov.tr/belirligunler/10kasim/inkilaplari/toplumsal/kadin_haklari.htm
[04.06.2015]